

N:o 57.

Ank. till Riksd. kansli den 21 april 1890, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om nedsättning af räntan å de till enskilda jernvägsanläggningar lemnade låneunderstöd af statsmedel.

(R. A.)

I en inom Andra Kammaren väckt och till statsutskottet remitterad motion (n:o 49) har herr *J. A. Johansson* i Strömsberg erinrat, hurusom Kongl. Maj:t, för att befordra anläggning af enskilda jernvägar inom skilda delar af landet, på grund af från Riksdagen derom erhållet uppdrag, vid flera tillfällen beviljat de enskilda jernvägsbolagen lån mot säkerhet af första inteckning i jernvägen med alla dess byggnader, materiel och inventarier och mot en ränta och amortering, som bestämts i förhållande till den vid lånets utlemnande gällande räntefot.

Då enskilda jernvägar först började anläggas inom vårt land hade vederbörande, såsom motionären syntes med full rätt, ansett att allt möjligt understöd från statens sida borde lemnas dessa företag. På senare tider syntes en helt annan åsigt gjort sig gällande, så att staten numera i stället för att gynna dessa företag, syntes vilja begagna sig af den beroende ställning, hvori bolagen på grund af den lemnade koncessionen stode, för att af företaget bereda sig största möjliga inkomst.

Af de utgifter, som ålåge det oftast med små tillgångar arbetande jernvägsbolaget vore i allmänhet räntan på statslånet den största och

svåraste att få ihop medel till; ja, mången gång måste bolaget för att kunna fullgöra denna betalning afstå från inköp af materiel och dylikt, som vore nödvändigt för att på ett för allmänheten tillfredsställande sätt sköta trafiken. Så mycket hårdare kändes detta, när räntan på penningar fallit så betydligt som nu vore förhållandet, sedan jernvägs-lånen af staten utlemnades.

På grund häraf föreslog motionären, att Riksdagen ville besluta, att räntan å alla de af staten till enskilda jernvägsbolag lemnade lån måtte från 1 januari 1891 nedsättas till 4 procent och amorteringen å samma lån utgå med en half procent årligen.

Utskottet har begärt och erhållit fullmäktiges i riksgäldskontoret yttrande öfver berörda motion, hvilket den 20 sistlidne mars afgifna yttrande är af följande innehåll:

»Med anledning af statsutskottets skrivelse till fullmäktige i riksgäldskontoret af den 6 sistlidne februari med anhållan om fullmäktiges yttrande öfver en af herr J. A. Johansson i Strömsberg inom Riksdagen väckt motion om nedsättning till 4 procent af räntan å af staten till enskilda jernvägsbolag utlemnade lån, få fullmäktige till en början erinra, att de äldre enskilda jernvägsbolagen å sina lån icke erlägga högre ränta än 4 procent, tvenne till och med derunder, men att de jernvägsbolag, hvilka erhållit lån utaf de vid 1871 års riksdag och der-efter anvisade anslag till låneunderstöd för enskilda jernvägar erlägga, några 5, men det stora flertalet 4½ procent ränta.

Om ränta och amortering å dessa låneunderstöd har Riksdagen för nedannämnda lånefonder ursprungligen meddelat följande bestämmelser nemligen:

för lån ur 1871 års anslag:

att annuiteten skulle beräknas till sex procent å ursprungliga försträkningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp, och återstoden utgör afbetalning derå;

att räntefrihet finge beviljas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad;

Att kapitalafbetalning skulle vidtaga tre år efter sistnämnda dag;

för lån ur 1876 års anslag:

att annuiteten skulle beräknas till sex procent å ursprungliga försträkningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp, och återstoden utgör afbetalning derå;

att räntefrihet ej finge beviljas, men anstånd med räntans erläggande medgifvas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad, skolande den sålunda uppskjutna liqviden af räntan fullgöras, genom en mot samma räntas belopp svarande utsträckning af tiden för annuitetens erläggande, så att statsverket för sin försträckning blefve till fullo godtgjort;

att kapitalafbetalning skulle vidtaga tre år efter den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skall vara färdig och för trafik öppnad;

och för lån ur 1881 och 1886 års anslag:

att annuiteten skulle beräknas till fem procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fyra och en half för hundra å oguldet kapitalbelopp, och återstoden utgör afbetalning derå;

att räntefrihet ej finge beviljas, men anstånd med räntans erläggande medgifvas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad; skolande beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd sålunda medgifvits, till staten inbetalas, sedan genom de stadgade annuitetsliqviderna all öfrig ränta, med hvilken anstånd icke beviljats, blifvit gulden och kapitalet godtgjort, så att efter nämnda tids förlopp med annuitetens erläggande fortfores så länge, till dess äfven beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd medgifvits, blifvit till staten inbetaldt, och

att kapitalafbetalning skulle vidtaga tre år efter den dag, då enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skulle vara färdig och för trafik öppnad.

I anledning af inom Riksdagen gjorda framställningar medgaf 1883 års riksdag för de ur 1871 och 1876 års anslag utgifna lån annuitetens nedsättning till $5\frac{1}{4}$ procent å ursprungliga lånebeloppet, af hvilken annuitet först skulle godtgöras 5 procent ränta å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgöra kapitalafbetalning derå.

Af detta medgifvande begagnade sig samtliga låntagare ur nämnda båda fonder med undantag af Krylbo—Norbergs, Upsala—Margrethills och Karlskrona—Vexjö jernvägsaktiebolag, hvilka erhållit lån ur 1871 års fond.

Vid 1886 års riksdag nedsattes derpå annuiteterna å lån ur 1871 och 1876 års anslag till 5 procent, hvaraf $4\frac{1}{2}$ procent skulle utgöra

ränta och återstoden kapitalafbetalning. Såsom vilkor för åtnjutandet af denna nedsättning stadgades emellertid, att de jernvägsaktiebolag, hvilka begagnade sig deraf, skulle vara underkastade de jemkningar i erhållna koncessionsvilkor eller andra af Kongl. Maj:t för dem gifna bestämmelser, hvilka Kongl. Maj:t ur statens och det allmännas synpunkt samt för åstadkommande af närmare öfverensstämmelse med de under senare tid gifna koncessioner kunde finna skäl föreskrifva.

Sju jernvägsbolag begagnade sig af den sålunda medgifva räntenedsättningen, hvaremot de återstående tre bolagen icke begagnade sig deraf. Dessa bolag voro Krylbo—Norbergs och Upsala—Margretehills jernvägsaktiebolag, hvilka fortfarande liqvidera sina lån enligt de ursprungliga villkoren, således med en annuitet af sex procent, deraf fem procent ränta, samt Bergslagernas jernvägsaktiebolag, som betalar sitt ur 1871 års fond erhållna lån på det af 1883 års Riksdag medgifna sätt eller med en annuitet af $5\frac{1}{2}$ procent, deraf 5 procent ränta.

Lika med motionären äro fullmäktige af den åsigt, att staten ej vid försträckningar af sådan natur som de ifrågavarande bör bereda sig vinst på det enskilda företagens bekostnad, men lika litet torde staten, derigenom att den med sin större kredit träder emellan och åt de enskilda jernvägsbolagen anskaffar anläggningskapital, böra åsamka sig någon förlust.

För att erhålla kännedom om i hvad mån detta skulle blifva fallet, om den ifrågasatta räntenedsättningen viddes, hafva fullmäktige anmodat lektorn i matematik och fysik vid högre latinläroverket å Södermalm E. J. Lundberg att verkställa en uträkning af medelräntan å svenska statens fonderade skuld. Denna uträkning, hvaraf en afskrift bifogas, har gifvit det resultat, att effektiva räntan å den fonderade statsskulden i dess helhet utgör 4,188 procent. Till följd deraf att för uträkningen lagts till grund statsskuldens storlek och beskaffenhet vid 1889 års slut, kommer visserligen, efter genomförandet af konverteringen utaf 1875 års $4\frac{1}{2}$ procent lån, nämnda medelränta att minskas, men den kommer dock att fortfarande öfverstiga 4 procent.

Redan på grund häraf anse sig fullmäktige böra afstyrka den föreslagna räntenedsättningen. Åtskilliga omständigheter, hvarför fullmäktige här nedan tillåta sig redogöra, föranleda emellertid, att, äfven om medelräntan å statsskulden skulle nedgå till 4 procent, räntan å lån till enskilda jernvägsbolag icke kan utan förlust för staten nedsättas till samma belopp.

Vid uträkningen af de olika statslånens effektiva ränta har icke tagits i betraktande, att räntan erlägges två gånger om året. Medtages denna

faktor i räkningen, blifver den effektiva räntan å statslånen och således jemväl medelräntan å statsskulden högre, hvilket i förevarande fall eger så mycket större betydelse som jernvägsbolagen erlägga räntan å sina lån från riksgäldskontoret endast en gång om året vid dettas slut.

Den ränta, bolagen betala, är för öfrigt i sjelfva verket mindre än den nominella i bolagens skuldförbindelser till staten förskrifna. Tages nemligen i betraktande värdet af den räntefrihet, som förunnats lån ur 1871 års anslag, äfvensom värdet af det anstånd med räntas erläggande, som beviljats för lån ur 1876 års anslag, utgör, enligt hvad förut gjorda och till utskottet öfverlemnade uträkningar upplysa (se statsutskottets utlåtanden n:o 48 vid 1883 års riksdag och n:o 52 vid 1886 års riksdag) den effektiva räntan för nämnda två kategorier af lån respektive 4,13 och 4,23 procent. Härvid bör dock erinras, att till grund för denna uträkning lagts den af bolagen ursprungligen förskrifna ränta af 5 procent. Sedan emellertid räntan å lånen ur 1871 och 1876 års fonder numera endast utgör 4½ procent, är den ränta, som af bolagen i verkligheten betalas å nämnda lån, likasom å lånen ur 1881 och 1886 års fonder, ännu lägre.»

Med åberopande af hvad fullmäktige sålunda anført får utskottet hemställa,

att herr J. A. Johanssons ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 april 1890.

På statsutskottets vägnar.

Gustaf Sparre.
